

Eduskunta

Talousvaliokunta

Kuuleminen 7.2.2025

ASIA: HE 197/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain sekä sähkötoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta

Suomen Omakotiliitto ry kiittää talousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto ja osallistua kuulemiseen luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähkömarkkinalain sekä sähkötoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamiseksi.

Omakotiliitto edustaa pientalo- ja vapaa-ajanasukkaita, ollen alan ainoa valtakunnallinen edunvalvoja. Omakotiliitto on sitoutumaton ja yleishyödyllinen kansalaisjärjestö, jossa on jäseniä lähes 70 000 (kotitaloutta), jotka kuuluvat noin 230 paikalliseen jäsenyhdistykseen. Tarjoamme monipuolisia palveluita ja neuvontaa, kuten rakentaminen, energia-asiat, lakineuvonta, pihaneuvonta, sekä tietoa asumiseen liittyvästä lainsäädännöstä. Edustamme laajaa joukkoa suomalaisia. Suomessa on lähes 1,2 miljoonaa omakotitaloa, joissa asuu noin 2,7 miljoonaa ihmistä, ja noin 0,5 miljoonaa vapaa-ajan asuntoa, joita käyttää 2,4–2,9 miljoonaa ihmistä.

Omakotiliitto esittää lausunnossaan huomioita pientalo- ja vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta.

ESITYKSEN TAUSTA

Esityksen päätavoitteena on toimeenpanna työ- ja elinkeinoministeriön asettaman älyverkkotyöryhmän loppuraportissaan esittämiä konkreettisia toimia, joilla älykäs sähköjärjestelmä voi palvella asiakkaiden mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti sähkömarkkinoille ja edistää toimitusvarmuuden ylläpitoa. Näihin toimiin lukeutuvat ehdotettu yhteislaskutus, jakeluverkkomaksujen rakenteiden harmonisointi sekä markkinapohjainen loppukäyttäjän kuormanohjaus.

Lisäksi hallituksen esityksen tavoitteena on turvata kuluttajan asemaa sähkömarkkinoilla rajaamalla uuden, etämyynnissä tehdyn sähkönmyyntisopimuksen voimaantuloaikaa sekä panemalla täytäntöön sähkömarkkinadirektiivin säännös, jolla säännellään määräaikaisten kiinteähintaisten sähkönmyyntisopimusten irtisanomismaksuja. Jo voimassa olevaa sääntelyä pyritään selkeyttämään sähkömarkkinalain liittymisjohdon määritelmään ja verkonhaltijan liittämisvelvollisuuteen liittyvien säännösten osalta.

Suomen Omakotiliitto pitää tärkeänä kuluttajan aseman vahvistamista sähkömarkkinoilla.

Lainsäädäntöuudistuksissa tavoitteena tulee olla loppuasiakkaan kannalta selkeämpi sääntely.

YHTEISLASKUTUKSESSA KULUTTAJIEN OIKEUDET JA VALINNANVAPAAUS

Kuten esityksessä on kirjattu, kuluttajalla tulee olla mahdollisuus valita itse jatkossakin, haluaako sähkön myynnin ja verkkopalvelumaksun samalla laskulla. Asiakkaan hyöty voi olla sähkömenojen läpinäkyvyys, kun yhdellä laskulla näkyvät kaikki sähköön liittyvät maksut. Toisaalta erilliset laskut voivat tasata ajallisesti kuluttajalle syntyviä asumismenoja ja helpottaa maksujen suoritusta.

Pykälä 105 c mukaan laskutustiedot tulee olla kuluttajille selkeät ja yksinkertaiset. Laskun ulkoasu tulee olla helposti ymmärrettävä. Muutos edellyttää viestintää kuluttajille siitä, miten yhteislaskutus toimii ja mistä saa apua laskun ymmärtämiseen. Yhteislasku voi johtaa siihen, että kuluttajan on vaikeampaa hahmottaa laskun sisältöä, kun siinä on enemmän tietoa.

Laskutusongelmien ratkaiseminen tulee olla yksinkertaista ja tähän tulee olla selkeät ohjeet, mistä kuluttaja saa avun eri tilanteissa. Laskulla pitää olla esimerkiksi tieto hoidetaanko ongelmatilanteet erikseen sähkönmyyjän ja jakeluverkkoyhtiön kanssa, vai keskitetysti. Esimerkiksi pykälässä 105 e esitetään että, että laskussa tulee olla yhteistiedot verkon osalta esimerkiksi häiriöiden ilmoittamisesta.

Tulevista toimintatapojen ja järjestelmien muutoksista aiheutuvia lisäkustannuksia ei tule siirtää kuluttajien maksettavaksi.

JAKELUMAKSUJEN RAKENTEIDEN YHTENÄISTÄMINEN JA SÄHKÖNJAKELUN TEHOPOHJAISEN HINNOITTELUN EDISTÄMINEN

Omakotiliitto pitää tärkeänä, että jos tehopohjainen hinnoittelu otetaan laajemmin käyttöön, se tehdään oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti. Kuluttajalle tulee olla mahdollista tavanomainen arjen sähkön käyttö. Satunnaiset kulutushuiput, kuten saunominen, lämmittäminen tai sähköauton lataaminen eivät saa aiheuttaa kohtuuttomia lisäkustannuksia. Keskeistä on, että ennen tehomaksun käyttöönottoa kuluttajille on tarjolla helppokäyttöisiä seurantatyökaluja, joiden avulla voi seurata tehon muodostumista. Tällöin kuluttaja voi etukäteen vaikuttaa sähkönkulutukseensa ja varmistaa, ettei maksa ylimääräistä tahtomattaan.

Kotitalouksien tilanne on hyvin erilainen, esimerkiksi minkälaisia sähkön käytön säätömahdollisuuksia eri omakotitaloissa on käytössä. Kotitalouksilla (kuten sähkölämmitteiset tai lämpöpumppuja käyttävät omakotitalot) ei ole välttämättä mahdollisuuksia ajoittaa sähkön käyttöä. Tämä voi johtua esimerkiksi talon elinkaaresta, talotekniikasta tai kuluttajan niukoista taloudellisista resursseista alkuinvestointeihin. Uudistus ei saa nostaa pienituloisten asumiskustannuksia.

Jakeluverkkoyhtiötä ei voi valita, sillä yhtiöt toimivat alueellaan monopoliasemassa. Omakotiliitto on seurannut vuosia huolestuneena kuluttajien sähkön siirtomaksujen nousua. Mikäli näissä maksuissa siirryttäisiin tulevaisuudessa tehopohjaiseen hinnoitteluun, on huolehdittava, että kokonaiskustannukset eivät nouse. Jos tehomaksu tulee käyttöön, on muita sähkön siirron jakeluverkkomaksuja alennettava.

Kuluttajille tulee viestiä ajoissa ja selkeästi, mitä vaikutuksia muutokset aiheuttaisivat, jotta varmistetaan riittävä reagointiaika. Vaikka sähkön säästäminen ja kulutuksen ajoittaminen edullisempiin ajankohtiin kiinnostaa monia, siihen ei ole täysiaikaisesti mahdollista esimerkiksi pitkänä talven pakkasjaksona.

Omakotiliitto huomauttaa, että energiakriisistä lähtien kuluttajia on opastettu ja kannustettu siirtämään sähkönkäyttöään edullisemille pörssisähkötunneilla. Hinnalla viestitään kuluttajille, että sähköä on hyvin saatavilla. Uusi tehomaksu muodostaisi eräänlaisen rangaistuksen tähän, sillä tehomaksu kohdentuisi juuri näihin tunteihin, kun sähkönkulutus kotitaloudessa nousee. Tällöin edullisen sähkönhinnan hyöty voisi pahimmillaan huveta tehomaksuun. Määräytymisperusteissa tulisi esimerkiksi harkita, että tehomaksua ei käytetä yöaikaan, jonne monet ohjaavat sähkönkäyttöään sähkön hinnan mukaan. Mahdollisen tehomaksun vaikutus tulisi kohdentua kulutuskukauteen, eikä vaikuttaa tulevien kuukausien veloituksiin.

Tehomaksu vaatii selkeän hinnoittelumallin, jotta kuluttaja ymmärtää mistä se voi syntyä. Kuluttajille on oltava tarjolla erilaisia aikajaotukseltaan ja hintarakenteeltaan olevia sähkönjakeluverkkopalveluita. Sopimustuotteissa tulisi olla myös vaihtoehto, jos ei halua ottaa tehopohjaista laskutusta käyttöön. Kuluttajan on saatava neuvontaa, miten optimoida sähkönkäyttöä ja miten voi seurata eri laitteiden tehoja, jotta kuluttaja voi hyötyä uudesta hinnoittelumallista.

MARKKINAPOHJAINEN KUORMANOHJAUS 65 B §

Kuormanohjausmarkkinoiden palveluiden kehittyminen on vielä varhaisessa vaiheessa. Palveluiden tulevat käyttäjät tarvitsevat luotettavaa ja riippumatonta tietoa eri vaihtoehtoista. Kuormanohjauksen hyödyt koskevat erityisesti sähköä lämmitykseen käyttäviä omakotitaloja. Kulutus voi omakotitalon koosta, sijainnista, rakennustavasta ja asukkaiden käyttötottumuksista riippuen olla tyypillisesti 12 000–18 000 kWh. Nykyisin kuluttajalta vaaditaan erityistä aktiivisuutta perehtyä eri kuormanohjauksen vaihtoehtoihin. Lisäksi heillä tulee olla sekä taloudellisia että teknisiä valmiuksia tehdä investointeja.

Omakotiliitto pitää keskeisenä, että kuormanohjaukseen osallistumisesta tulee olla taloudellista hyötyä kotitaloudelle. Kuormanohjauksen asentamisesta ei saa aiheutua kohtuuttomia lisäkustannuksia kuluttajille. Palveluiden käyttö edellyttää älymittauslaitteita. Omakotiliiton käsityksen mukaan jakeluverkonhaltijoiden investointiprosessit etenevät kehittämissuunnitelmien mukaan ja tosiasiaa kaikilla kuluttajilla ei tule olemaan ehdotettuun rajapinnan käyttöönottoon mennessä 1.1.2026 tarvittavia valmiuksia. Näille kotitalouksille ei saa asettaa lisäkustannuksia tai vaatimuksia, jos he eivät laitteistojen vuoksi voi osallistua kuormanohjaukseen. Älymittareiden myötä kuormanohjauksen käyttäminen tulee olla vapaaehtoisia, jotta kuluttajat voivat tutustua teknologiaan ja välttää ylimääräiset investointikustannukset.

Omakotiliitto muistuttaa, että kuluttajille tulee olla valittavissa perustason kuormanohjausta myös jakeluverkkoyhtiön siirtosopimuksissa, sillä kaikilla ei ole mahdollisuuksia ottaa käyttöön muita palveluita, jotka vaativat taloudellisia lisäresursseja.

Uusien älymittareiden tulee olla tietoturvallisia ja kuluttajille on esitettävä selkeästi ja avoimesti, miten kuluttajien mittaustietoja käytetään. On myös varmistettava, että kuluttaja voi hallita ja rajoittaa tietojensa käyttöä.

UUDEN SÄHKÖNMYYNTISOPIMUKSEN VOIMAANTULOAJAN RAJOITTAMINEN KOLMEEN KUUKAUTEEN

Omakotiliitto katsoo, että voimaantuloajan rajoittaminen voi parantaa kuluttajan asemaa. Omakotiliiton saaman palautteen mukaan energiakriisivuotena 2022 monille kuluttajille myytiin aggressiivisesti sähkön kahden vuoden määräaikaisia sopimuksia ennakkoon. Alan myyntityöhön on kiinnitettävä edelleen erityistä huomiota ja varmistettava kuluttajansuoja sähkösopimusta tehtäessä.

SÄHKÖNMYYNTISOPIMUKSEN IRTISANOMISESTA PERITTÄVÄT MAKSUT 92 A §

Omakotiliitto kannattaa, että jatkossa irtisanomisesta sovitaan selkeästi. Irtisanomismaksu sekä sen määräytymisperusteet on määriteltävä ennakkoon. Omakotiliitto on esittänyt aiemmassa lausunnossaan irtisanomismaksun euromääräistä määrittelyä. Maksujen tulee olla kohtuullisia ja oikeasuhtaisia.

Energiakriisin aikana nousi esiin kuluttajien määräaikaisten sähkösopimusten irtisanomisehtojen epäselvyys ja erilaisuus. Yksi keskeinen tekijä on, että kuluttajalle on ollut erittäin epäselvää, miten irtisanomismaksu määräytyy ja mitä on sovittu kuluttajan ja sähkönmyyjän kesken. Kuluttajille aiheutui sopimustilanteista kohtuuttomia tilanteita ja kustannuksia, kun sähkön markkinahinta muuttui erittäin nopeasti ja jyrkästi syksyllä 2022.

Asiantuntijalausunto 6.2.2025

Kuluttajien valitukset tulee käsitellä oikeudenmukaisesti ja nopeasti. Viranomaisvalvonnan tulee tehostua, ja esimerkiksi Kuluttajariitalautakunnan suosituksien tulee olla jatkossa sitovampia kuin nykyisin. Kuluttajansuojan kannalta on ollut erittäin ongelmallista, että useat valitusten kohteena olleet sähköyhtiöt jättivät noudattamatta irtisanomismaksuja koskevat ratkaisusuositukset.

KORVAUS VERKKOON SYÖTETYSTÄ UUSIUTUVISTA ENERGIALÄHTEISTÄ TUOTETUSTA SÄHKÖSTÄ

Esityksen mukaan tällä muutoksella ei olisi vaikutuksia loppukäyttäjälle. Kuluttajille on olemassa toimivat markkinat. Omakotiliitto huomauttaa kuitenkin, että pientuottajalle aiheutuu mittavat investointikustannukset esimerkiksi aurinkopaneelijärjestelmien asennuksesta. Lähtökohtaisesti kuluttajalta ei tulisi periä mitään maksuja tuotetusta energiasta, ei sähkömyyjän, sähkön jakeluverkkoyhtiön toimesta eikä verojen muodossa. Kuluttajat saattavat kokea, että verkkoon syötetystä sähköstä maksettava korvaus ei ole riittävä kattamaan investointikustannuksia. Riittävä korvaus ja selkeä korvausjärjestelmä vahvistavat omakotiasukkaiden kiinnostusta siirtyä uusiutuvaan energiaan, mikä tukee kansallisia ja EU:n ilmastotavoitteita. Samalla se lisää energiantuotannon hajautusta ja omavaraisuutta. Korvauksen saaminen on oltava mahdollisimman yksinkertaista ja automatisoitua.

LIITTÄMISVELVOLLISUUS

Omakotiliitto huomauttaa, että sähköverkon liittymän saamista kotitalouksille ei tule hidastaa perusteettomasti. Omakotiliiton näkemys on, että aiemmin kotitalouksien osalta liittämisvelvollisuus on ollut toimivaa lukuun ottamatta viime vuotta erään yhtiön kohdalla. Kun kyseessä on oman kodin rakentaminen, esimerkiksi omakotitalohanke, on tärkeä varmistaa rakennushankkeen joustava eteneminen myös liittymien osalta.

Jatkamme mielellämme yhteistyötä aiheessa.

Kunnioitavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander
toiminnanjohtaja

Jukka Malila
puheenjohtaja